

2020-12-03

Magnus Andersson
Michaela Zankl
Hans Melén
Tina Ryde
Monika Lundberg

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

**Remissvar gällande Betygsutredningens betänkande Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper
Diarienummer: U2020/04429/GV**

Riksförbundet Vuxenutbildning i Samverkan, ViS, är en branschorganisation för vuxenutbildare. Organisationen representerar offentliga och privata vuxenutbildare över hela Sverige. ViS har inbjudits att lämna synpunkter på Betygsutredningens betänkande, SOU 2020:33.

Yttrande från Vuxenutbildning i samverkan, ViS

1. Generella synpunkter

Den kommunala vuxenutbildningen (komvux) har fler elever än gymnasieskolan och skiljer sig på många sätt från grundskolan och gymnasieskolan. Dessa skillnader är särskilt viktiga att beakta i ett utredningsarbete som omfattar flera skolformer. ViS menar att betygsutredningen i otillräcklig omfattning problematiserar nulägesbeskrivningen i komvux och att förslagen inte i tillräcklig omfattning sätts i relation till de vuxna eleverna och vuxenutbildningens organisering. ViS kan därmed inte se att utredningens förslag ökar kvaliteten i komvux eller att övergången till studier i komvux underlättas.

ViS menar att utbildningsdepartementet måste beakta att huvudmännens remissvar, som ett resultat av komvux, på många håll, låga prioritering i förhållande till andra skolformer kan komma att ha en kraftig övervikt på andra skolformer än komvux. Komvuxperspektivet behöver vara omfattande i beredningsarbetet.

Komvux präglas av möjligheten till entreprenad där relationen mellan huvudman och externa anordnare påverkar hur det systematiska kvalitetsarbetet, inklusive utveckling av praktik för betyg och bedömning, kan ske och i praktiken sker. Detta liksom den för komvux unika

betygsrätten behöver problematiseras i förhållande till ansvarsfördelningen. Även den höga andelen elever med utländsk bakgrund behöver beaktas.

Komvux ska vara flexibelt och individanpassat. De med tiden ökade kraven på flexibla utbildningsformer har resulterat i att komvux erbjuder individuella studieupplägg där olika utbildningsanordnare kan ingå simultant, kurstakten komprimeras eller förlängas samt att olika former av undervisning, så som distans eller klassundervisning erbjuds utifrån behoven hos individen. Likaså läses kurser ofta med kortare eller längre uppehåll och det varierar i vilken utsträckning komvux tar vid direkt där gymnasieskolan slutar. Det finns en stor bredd i hur många kurser elever läser i komvux med en spännvidd från enstaka kurser till motsvarande grund- och gymnasieskola. De senare utgörs primärt av elever med utländsk bakgrund.

ViS vill lyfta bristen som råder på legitimerade lärare och utbildade studie- och yrkesvägledare samtidigt som behovet av dem ökar. Studie- och yrkesvägledningen är central i komvux och behöver prioriteras för att hjälpa individer med information och vägledning i övergångar mellan skolformer samt inom komvux.

Betygsutredningens förslag behöver hanteras ur ett helhetsperspektiv så att genomförandet sammanfaller med andra statliga satsningar och förändringar inom vuxenutbildningen. Bland annat behöver utredningen om Planering och dimensionering, KLIVA, översyn av svenskämnen m fl bilda en helhet med fullt fokus på de vuxna elevernas kunskapsutveckling. Tid och stöd i implementeringsarbetet behöver vara omfattande.

2. Modell för ämnesbetyg i en ämnesutformad gymnasieskola och gymnasiesärskola

Förslag: *Ämnesbetyg ska införas inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och som särskild utbildning på gymnasial nivå.*

ViS ställer sig inte bakom införandet av ämnesbetyg i komvux.

ViS menar att systemet med kurser i komvux fungerar väl och de förändringar som efterfrågas i utredningens direktiv i ingen eller liten omfattning anses efterfrågade inom komvux. Detta är det huvudsakliga skälet till att ViS påstår att införandet av ämnesbetyg inte gynnar de vuxna eleverna. En reform av det slag som föreslås bidrar sannolikt inte till en större kvalitetsutveckling än vad huvudmannen kan göra inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Reformen riskerar att ta fokus från utvecklingsarbete som pågår.

Utredningen bygger en stor del av resonemanget om ämnesbetyg på idén att elever ska kunna utveckla och fördjupa kunskaper i ett ämne över tid. De olika kurserna i gymnasieskolan kan anses haka i varandra och eventuella uppehåll mellan olika kurser i samma ämne är relativt korta och kan relateras till hur huvudmannen väljer att lägga upp de olika programmen. I komvux ser det annorlunda ut och det är vanligt att elever läser kurser i ett och samma ämne med mer eller mindre långa uppehåll emellan varför den eftersträvarsvärda kontinuiteten inte kommer till stånd i praktiken och utgör en svag grund för förslagen. Det är också viktigt att vara medveten om att komvux, något förenklat, har två huvudsakliga grupper av elever där den ena läser enstaka kurser för att komplettera medan andra läser hela sin grund- eller

gymnasieutbildning i komvux. Den senare gruppen utgörs primärt av elever med utländsk bakgrund som är stor i komvux. De eleverna skulle i teorin kunna gynnas av förslagen men ViS ser att orsaker utanför elevens påverkansmöjligheter, exempelvis när kurser erbjuds och startar, i praktiken hindrar ett kontinuerligt studieupplägg.

Utöver det resonemang som redogörs för i inledningen går det inte att bortse från att komvuxeleverna kan läsa kurser i ett och samma ämne hos flera anordnare och med uppehåll mellan kurserna. Det finns ingen nationell styrning av hur elevens kunskaper ska dokumenteras utöver betyg varför överföringen av pedagogisk dokumentation kan ses som sporadisk och ViS tror att den är i alla avseenden mycket varierad.

Behoven av att värdera elevernas kunskaper och nivåer såväl vid övergång mellan gymnasieskola och komvux som mellan kurser i komvux är stora. Detta för att säkerställa att eleverna börjar på rätt nivå. Detta är redan idag en utmaning där elever kan ha läst kurser långt tillbaka i tiden med förlorade kunskaper som resultat. Ett nytt system med ämnesbetyg kan tänkas försvåra ytterligare, särskilt om det saknas terminsutlåtande eller omdöme för en elev som gjort avbrott i sina studier, exempelvis på gymnasiet. Att bedöma vilken nivå som är aktuell att ansöka till inom komvux kan resultera i ett ökat behov av studie- och yrkevägledning för samtliga kring behov av repetition samt någon form av bedömning av vilken nivå som lämplig att fortsätta med inom komvux. Få elever som påbörjar en kurs i komvux idag har träffat en studie- och yrkevägledare för att göra en långsiktig studieplanering där sådant som exempelvis behov av orienteringskurser inkluderas. Här identifieras ett behov av att Skolverket fortsatt kan bistå med övergångsbestämmelser samt rekommendationer huruvida nivån ska avgöras inom komvux, antingen med hjälp av nivåtest, validering eller orienteringskurs. Det är idag vanligt att eleverna gör så kallade webbansökningar och antas till kurserna. Ett system med ämnesbetyg kan anses öka behovet av bedömning av kunskaper för en korrekt nivåplacering.

Förslag: *Nuvarande ämnen och ämnesplaner behöver ses över och utformas för att fungera med ämnesbetyg i en ämnesutformad gymnasieskola, gymnasiesärskola och inom vuxenutbildningen.*

ViS ställer sig bakom förslaget att ämnen och ämnesplaner behöver ses över om ämnesbetyg införs.

ViS vill särskilt lyfta lärarbristen och andelen obehöriga lärare. Bristen kan ses som relativt sett hög i komvux givet att andelen svenska som andraspråk är hög och att behörigheten är särskilt låg i ämnet. Likaså sker en tillväxt av platser inom regionalt yrkesvux där det inte är krav på lärarlegitimation i yrkeskurserna. Det finns därmed ett mycket stort behov av stöd till huvudmännen i arbetet med betyg och bedömning, oavsett om utredningens förslag realiserar eller inte. Relationen huvudman och extern anordnare samt konsekvenser av tillämpning av betygsrätt måste beaktas.

3. Kompensatorisk betygssättning

Förslag: *De godkända betygsstegen på nuvarande betygsskala ska behållas men skalan ska ha en inbyggd kompensatorisk princip. Det innebär att läraren vid betygssättningen ska göra en sammantagen bedömning av vilket betygssteg som bäst motsvarar elevens kunskaper.*

ViS ställer sig bakom utredningens förslag att betygssättningen ska vara kompensatorisk.

ViS menar att skillnaden mellan gymnasieskolan och komvux är stor vad gäller mängden bedömningsunderlag som en lärare vanligtvis har att utgå ifrån. I komvux kan eleverna läsa en kurs på så kort tid som fem veckor och kurser kan läsas på distans där elev och lärare möts i liten omfattning. Likaså varierar det stort mellan huvudmän hur mycket undervisningstid en elev får i en kurs som bedrivs som närundervisning. Dessa för vuxenutbildningen specifika omständigheterna har sannolikt lett till att bedömningspraktiken skiljer sig åt mellan skolformerna. Utredningen har inte på något sätt satt resonemanget om bedömning av elevers kunskaper i relation till dessa omständigheter. Inte heller har utredningen problematiserat hur tungt de nationella proven kan anses väga i komvux. Det finns ingen uppföljning av hur nationella provresultaten relaterar till de satta betygen i komvux på det sätt som görs i gymnasieskolan.

I konsekvenserna beskriver utredningen att flexibiliteten skulle behållas inom komvux om kursbetygen skulle kvarstå men övergången från gymnasieskolan och gymnasiesärskolan till vuxenutbildningen skulle försvåras. Detta skulle kunna bidra till otydlighet för de studerande och andra som är i kontakt med båda systemen. ViS menar att detta skulle kunna avhjälpas genom en satsning på studie- och yrkesvägledningen samt att de olikheter som råder i tillgången till kontakt med studie- och yrkesvägledare för vuxna skiljer sig kommuner emellan behöver ses över. Det är inte relevant att fokusera mer på övergången mellan gymnasieskola och komvux än på komvux i sig självt. Det är inte heller relevant att utforma ett förslag baserat på att lärare är verksamma i båda systemen då det gäller en liten del av lärarna och då i mindre ämnen. ViS ser hellre att utredningen hade erkänt vuxenutbildningens särart och anpassat förslagen efter rådande omständigheter i skolformen än efter övergångar skolformer emellan.

Utredningen har övervägt att vuxenutbildningen skulle använda samma ämnesplaner som i gymnasieskolan men i stället ha separata betyg på nivåerna, enligt liknande princip som för de nuvarande kursbetygen. Detta skulle kunna ha fördelar för personer som inte har studerat på många år och som ska komplettera sina studier inom vuxenutbildningen. Eftersom det kan ta tid att komma in i studierna igen riskerar de därmed inte att tidigare betyg ersätts med nya lägre ämnesbetyg. Å andra sidan kan en person ha utvecklat kunskaper i ämnet genom till exempel arbete och livserfarenhet och därför i vuxenutbildningen gynnas av att få ämnesbetyg som på ett bättre sätt än betygen från underliggande nivåer återspeglar hans eller hennes kunskaper. ViS menar att det, särskilt i de teoretiska ämnena, är ett undantag att sådana kunskaper utvecklas och att problemet snarare ligger i att elever med tiden har förlorat kunskaper. Även detta talar för att kursbetygen är mer relevanta i komvux.

Förslag: Begreppet betygskriterier ska ersätta begreppet kunskapskrav. Det ska även finnas nationella betygskriterier för betygssteget Godkänt i den förenklade betygsskalan som gäller för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå, kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande nivå. För betyget E måste en elevs kunskaper motsvara samtliga betygskriterier för E. För betygen A och C ska en elevs kunskaper sammantaget motsvara betygskriterierna för respektive betyg. För betygen B och D ska en elevs kunskaper sammantaget bedömas vara mellan betygskriterierna för A och C respektive C och E.

ViS ställer sig bakom förslaget att ersätta kunskapskrav med betygskriterier och övriga delar i förslaget.

4. Ytterligare ett underkänt betyg – betyget Fx

Förslag: Ytterligare ett underkänt betyg – Fx – ska införas i grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå.

ViS ställer sig inte bakom förslaget.

ViS menar att det i grunden är bra att det går att differentiera hur underkända elevers kunskaper beskrivs samtidigt som detta inte primärt ska ske i form av betyg på F-nivån. De reformer som genomförs i komvux bör fokusera på elevernas kunskapsinhämtning då ViS menar att det är där den egentliga skillnaden kan göras.

Den fördel som ViS kan se med förslaget är om de elever som idag får E trots att de saknar kunskaper motsvarande E-betyg framöver skall få Fx. Det skulle därmed kunna bidra till minskad betygsinflation. ViS menar dock att förslaget om Fx och relationen till E snarare bör hanteras genom en utveckling av praktiken kring betyg och bedömning. Det är stor risk att dokumentationen ökar utan att det kan anses ha effekt på elevernas kunskapsutveckling.

ViS saknar en beskrivning av hur Fx relaterar till vilken kurs eleven ska läsa efter att ha betygsatts med Fx. Vilken kurs ska en elev som kommer med Fx på en kurs i gymnasieskolan, exempelvis Matematik 1a, läsa i komvux? Det är av största vikt att Skolverket utvecklar stöd för detta om Fx införs och att komvux särart beaktas.

Förslag: Det ska finnas betygskriterier för betyget Fx som innebär att elevens kunskaper i sin helhet inte motsvarar ett godkänt betyg men bedöms vara nära E.

ViS ställer sig bakom förslaget om betygskriterier för Fx om betyget Fx införs.

Förslag: För övriga gymnasieskolan samt för vuxenutbildning på gymnasial nivå ska betyget Fx inte motsvara poäng.

ViS ställer sig bakom förslaget att betyget Fx om det införs inte ska motsvara poäng i komvux på gymnasial nivå.

5. Förslag om att läraren ska göra en allsidig bedömning av elevens kunskaper

Förslag: En ändring ska göras i läroplanerna av den punkt under rubriken Riktlinjer som finns under rubriken Bedömning och betyg och som anger att läraren vid betygssättning ska "utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper". Formuleringen ska tas bort och en omformulering som förtydligar att läraren ska göra en "allsidig bedömning av elevens kunskaper" ska införas. Ändringen ska gälla för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen.

ViS ställer sig bakom förslaget om ändring i läroplanerna.

ViS menar dock att skillnaderna mellan all tillgänglig information och en allsidig bedömning sannolikt är mindre i komvux än i andra skolformer. Detta givet vuxenutbildningens system där kurser, framöver nivåer, kan läsas på kort tid, exempelvis 100 poäng på tio eller fem veckor. Även den frekventa distansundervisningen i komvux bidrar till ett mindre kunskapsunderlag för lärare att utgå ifrån. Skolverket behöver stötta vuxenutbildningens medarbetare i bedömning och betygssättning.

Förslag: Rektorn bör verka för att det finns förutsättningar för en likvärdig bedömningspraktik på skolan, exempelvis genom att skapa rutiner för vad som kan vara valida (giltiga) och reliabla (tillförlitliga) betygsunderlag för olika ämnen.

ViS ställer sig bakom förslaget om likvärdig bedömningspraktik.

Frågan kan anses särskilt viktig inom vuxenutbildningen där det som en följd av entreprenadregleringen i praktiken förekommer både s.k. kommunala rektorer och s.k. utförrarektorer. Skolverket bör stödja huvudmannen i hur dessa rutiner kan utformas för att fungera oavsett hur huvudmannen väljer att organisera vuxenutbildningen. Rutiner som leder till bedömningsamverkan skolor emellan, utöver på respektive skola, är viktiga som ett led i arbetet med en likvärdig bedömningspraktik.

Jonas Jonsson

Ordförande

Vuxenutbildning i Samverkan